

Reserva da biosfera

MARIÑAS CORUÑESAS e TERRAS DO MANDEO

guía de recursos
para o profesorado

CEIDA
CENTRO DE EXTENSIÓN
UNIVERSITARIA E DIVULGACIÓN
AMBIENTAL DE GALICIA

**DOMINGO
QUIROGA**
CENTRO DE
DOCUMENTACIÓN
AMBIENTAL

ASOCIACIÓN DE DESARROLLO RURAL
MARIÑAS-BETANZOS

MINISTERIO
DE AGRICULTURA, ALIMENTACIÓN
Y MEDIO AMBIENTE

Fundación Biodiversidad

Guía de recursos para profesorado

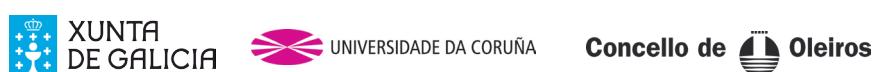
Elabora:
Centro de Documentación Ambiental Domingo Quiroga.
CEIDA.

Edita:
CEIDA. Centro de Extensión Universitaria e Divulgación Ambiental de Galicia

Coa colaboración de:

Maio 2014

O pasado 28 de maio de 2013 as Mariñas Coruñesas e as Terras do Mandeo foron declaradas Reserva da Biosfera na XXV Reunión do Comité Internacional do Programa Man and Biosphere (MaB). As Reservas de Biosfera son recoñecidas pola UNESCO a nivel mundial, conformando territorios e sociedades comprometidos coa conxugación do desenvolvemento socioeconómico e a sostibilidade ambiental.

A Reserva de Biosfera “Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo” comprende aos concellos coruñeses de Abegondo, Aranga, Arteixo, Bergondo, Betanzos, Cambre, Carral, Oza-Cesuras, Coirós, Culleredo, Curtis, Irixoa, Miño, Oleiros, Paderne, Sada e Sobrado, que corresponden coas cuncas hidrográficas dos ríos Mandeo e Mero.

Desde a Asociación de Desenvolvemento Rural “Mariñas-Betanzos, ente xestor da Reserva de Biosfera, vense traballando na posta en marcha de iniciativas dirixidas ao desenvolvemento rural; ao fomento da innovación no sector agroalimentario; á dinamización do emprendemento e á mellora da calidade de vida, así como á recuperación da biodiversidade ou á loita frente o cambio climático.

Agora queremos tamén, en colaboración co CEIDA e coa Fundación Biodiversidad, responsables da edición desta guía de recursos para o profesorado, apoiar a divulgación nos centros educativos dos valores que este territorio acolle, así como dar a coñecer a oportunidade que as Reservas da Biosfera representan para o desenvolvemento socioeconómico da poboación local. Esperamos poder contar coa vosa colaboración.

D. José Antonio Santiso Miramontes

Presidente da Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo

A declaración da Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo supón unha oportunidade para mellorar a xestión ambiental do territorio e para contribuír á conservación dos seus espazos naturais máis valiosos así como do conxunto do seu patrimonio. Esta Reserva da Biosfera ven a sumarse ás outras cinco previamente existentes en Galicia e eleva o número de Reservas promovidas polo estado español a un total de 45, en emprazamentos tan diversos como a Cordilleira Cantábrica, as marismas de Doñana, as Illas Canarias ou o arquipélago Balear.

Contribuír a divulgar os valores e oportunidades que representa esta figura de conservación e xestión do territorio, promovida pola UNESCO, é fundamental para o seu éxito futuro e para que conte co apoio social da poboación residente. E os centros educativos poden colaborar moi claramente nesa tarefa.

Por iso o CEIDA, co apoio da Fundación Biodiversidad e da Reserva da Biosfera elaborou esta guía de recursos didácticos para animar a todos os centros educativos e a todo o profesorado a participar na divulgación e no coñecemento dos valores ambientais e patrimoniais deste territorio para así contribuír á súa mellor xestión futura. Desexamos que os recursos que poñemos á vosa disposición sexan de utilidade.

D. Xosé Luis Armesto Barbeito

Reitor da Universidade da Coruña e Presidente do CEIDA

Que son as reservas da biosfera?

As reservas da biosfera son zonas de ecosistemas terrestres ou costeiro/mariños declaradas pola UNESCO cuxa finalidade é convertirse en modelos de como o home debería de convivir coa natureza. Deste modo, as reservas pretenden conservar e protexer o patrimonio natural e cultural característico dun determinado espazo, pero permitindo o desenvolvemento socioeconómico da súa poboación local.

O concepto de reserva da biosfera nace da UNESCO a través dun programa de investigación, formación, demostración e difusión en materia de conservación e desenvolvemento sostible

chamado Pograma MAB (Man and Biosphere). O programa MAB supuxo unha visión inédita dos espazos protexidos, xa que ata o momento as zonas adicadas á conservación de especies e ecosistemas se aillaban da actividade humana, eran zonas pechadas.

Así, as reservas da biosfera son:

>> LUGARES onde se traballa polo mantemento da biodiversidade e da diversidade cultural.

>> ÁREAS que buscan un desenvolvemento social e económico respetuoso co medio ambiente.

>> ZONAS que experimentan para conseguir un bo uso dos recursos naturais, culturais e sociais.

>> SITIOS onde se fomenta a participación dos cidadáns, a formación e a educación.

Cales son os seus beneficios?

- Sitúa ao territorio no mapa mundial.
- Da prestixio ao territorio, ás súas empresas e aos seus produtos.
- Amplía os mercados para os produtos, a través das marcas de calidade.
- Recupera as actividades económicas tradicionais.
- Incentiva e fortalece as iniciativas ligadas ao turismo sostible.
- Xera oportunidades de capacitación e formación.
- Acada apoio internacional, estatal e rexional para iniciativas e proxectos ligados ao desenvolvemento sostible e á conservación ambiental.
- Mellora a conservación ambiental e a información sobre os recursos naturais.

As reservas da biosfera en Galicia

As reservas da biosfera están repartidas por todo o mundo e nelas se poden atopar todos os ecosistemas e culturas do planeta. No 2013 contabamos con 45 reservas distribuidas en 15 Comunidades Autónomas de todo o territorio español.

Actualmente, Galicia goza dun total de seis espazos recoñecidos polo Programa MAB como reservas da biosfera:

- *Área de Allariz*, en Ourense.
- *As Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo*, na Coruña.
- *Os Ancares lucenses e montes de Navia, Cervantes e Becerreá*, en Lugo.
- *O Río Eo, Oscos e Terras do Bourón*, en Lugo.
- *Terras do Miño*, en Lugo.
- *Reserva da Biosfera Transfronteiriza Xurés-Gerês*, en Ourense e Portugal.

A Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo

A Reserva de Biosfera “Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo” sitúase no noroeste da comunidade autónoma galega, dentro da provincia de A Coruña, entre as rías do Burgo e Betanzos, conformado polas cuncas dos ríos Mero e Mandeo, e abarcando unha superficie de 114.000 hectáreas. O territorio inclúe zonas costeiras, vales litorais e serras interiores, estendéndose desde o litoral ata o límite coa provincia de Lugo, onde enlaza coa Reserva da Biosfera Terras do Miño.

Inclúe os termos municipais de Abegondo, Aranga, Arteixo, Bergondo, Betanzos, Cambre, Carral, Coirós, Culleredo, Curtis, Irixoa, Miño, Oleiros, Oza-Cesuras, Paderne, Sada e Sobrado.

Dentro do territorio atopánse increbles paraxes naturais protexidas, praias e cantís, fermosas fragas e montes, lagoas e encoros ou tranquilas rías, pero ademais existe unha grande riqueza patrimonial e cultural, con construcións romanas, pazos, mosteiros, castros, igrexas ou castelos que relatan historias doutros tempos.

Na reserva existen Espacios Naturais Protexidos incluidos na Rede Natura 2000, como os Lugares de Importancia Comunitaria (LIC), ademais doutras pequenas áreas naturais. Nela se inclúen 49 tipos de hábitats de interese comunitario, 12 dos cales son tipificados como prioritarios pola Directiva Hábitat.

A Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo foi aprobada pola UNESCO a finais do 2013 e, a diferenza doutras iniciativas, nace da cooperación entre as distintas administracións, as organización sociais e o texido económico do territorio, a través dun xenuino proceso de participación pública que permitiu o apoio unánime por parte de todos os sectores sociais.

* Máis información...

Web da Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo

Páxina web oficial da Reserva da Biosfera
<http://www.biosferamarinasmando.com/>

Programa MaB da UNESCO

Páxina web oficial do Programa o Home e a Biosfera da UNESCO.

<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>

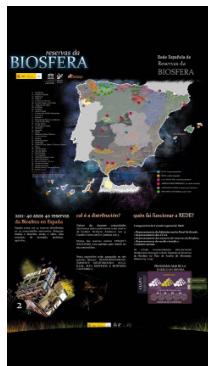
Red Española de Reservas de la Biosfera

Páxina web oficial da Rede de Reservas española.

<http://rerb.oapn.es/index.php>

Exposición “Reservas da Biosfera”

Exposición producida polo Grupo de Desenvolvemento Rural Mariñas – Betanzos no marco da presentación da candidatura da Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo. A mostra pretende dar unha visión global do que son as reservas da biosfera a través de 13 paneis onde se describe como son xestionados estes espazos, onde están situadas, que similitudes teñen entre elas, ou cales son as características da reserva coruñesa, entre outros moitos aspectos. .

PANEL 1. Rede Española de Reservas da Biosfera

Panel de presentación da exposición onde se recollen diferentes imaxes e aspectos característicos da Rede de Reservas da Biosfera e a súa distribución no estado español.

Disponible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel2.jpg>

PANEL 2. Que son?

Panel que describe que son as reservas da biosfera e como se propoñen este tipo de espazos para a súa declaración.

Disponible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel3.jpg>

PANEL 3. Estrutura e funcións

Panel que explica a división que se fai dentro dunha reserva da biosfera para poder integrar á sociedade e o medio natural.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel4.jpg>

PANEL 4. Quen xestiona?

As reservas da biosfera deben avanzar seguindo certas pautas común de respecto ao medio e á súa realidade socioeconómica, e para velar porque así sexa existe a figura do xestor da reserva. Este panel describe en que consiste esa xestión e cal é a responsabilidade desa figura.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel5.jpg>

PANEL 5. Beneficios

O modo de vida actual está esquilmando os recursos porque non vivimos de maneira sostenible. Este panel amosa a cantidade de beneficios que podemos obter das reservas da biosfera, tanto as poboacións locais como os foráneos, actuando de forma responsable e respectuosa co entorno.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel7.jpg>

PANEL 6. Auga... como protagonista

Panel que describe as reservas da biosfera onde o factor predominante é a auga, tanto pola súa presencia como pola súa ausencia.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel7.jpg>

PANEL 7. Alta montaña... o teito da península

Panel que contempla reservas da biosfera de alta montaña, con paisaxes moi características e formas de vida especialmente adaptadas a elas.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel8.jpg>

PANEL 8. Ambiente mediterráneo... de montaña

Panel que recolle as reserva da biosfera de media montaña, con modelos propios que unen tradicións herdadas e aspiracións de desenvolvemento.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel9.jpg>

PANEL 9. Illas... xestión integrada

Panel onde se pode observar como as illas tamén son lugares privilexiados se xuntamos usos e conservación.
Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel10.jpg>

PANEL 10. Montaña cantábrica... tapiz verde

Panel que recolle as reservas da biosfera situadas na montaña cantábrica, con múltiples matices que as fan enormemente atractivas.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel11.jpg>

PANEL 11. Transfronterizas... natureza sen fronteiras

Panel que inclúe as reservas da biosfera que se atopan a cabalo entre varios países. Estas zonas deben integrarse e favorecer a cooperación entre ambos lados da fronteira.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel12.jpg>

guía de recursos para profesorado

PANEL 12. O Programa MaB da UNESCO

cumple 40 anos

Neste panel descubrimos como o programa MaB da UNESCO se adelantou á súa época poñendo en práctica o que denominamos “desenvolvimento sostible”, establecendo unha nova maneira de entender a relación entre a sociedade e a natureza.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel13.jpg>

PANEL 13. A Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo

Panel que presenta a candidatura da reserva da biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo, que foi aprobada polo Comité MaB a finais do 2013.

Dispoñible en: <http://www.ceida.org/files/RBPanel14.jpg>

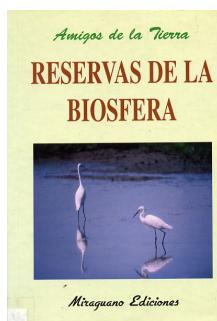
Préstamo da exposición

A exposición “Reservas da Biosfera” conta ademáis cunha versión impresa que o CEIDA pode ceder en préstamo a todos os centros educativos de maneira gratuita.

Máis información: <http://www.ceida.org/educacion-divulgacion/exposiciones/reservas-da-biosfera.html>

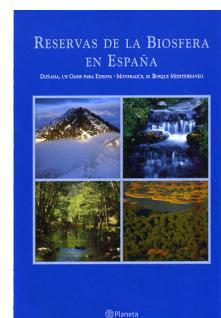
Bibliografía de interese

O CEIDA conta nas súas instalacións co Centro de Documentación Ambiental Domingo Quiroga. O seu funcionamiento é similar ao dunha biblioteca pública, pero os seus fondos están especializados en medio ambiente, sendo a educación ambiental, a conservación e o desenvolvemento sostenible as súas principais áreas temáticas. Os libros que a continuación se presentan están dispoñibles en préstamo para todos os profesores ou persoal dos centros educativos interesados.

Reservas de la Biosfera

Autor: Luis Clemente Ortiz Isla (coord.).
Edita: Amigos de la Tierra
Ano: 1999
Descripción física: 236 p.
ISBN: 8478131892

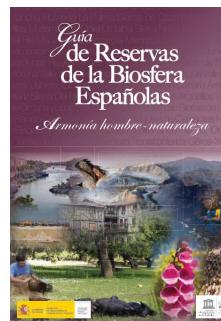
Reservas de la biosfera en España

Edita: Planeta
Ano: 2007
Descripción física: 2 v. + 2 DVD
ISBN: 9788497853743

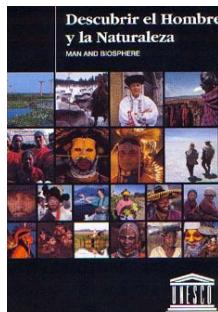
Red Mundial de Reservas del Biosfera: lugares de desarrollo sostenible

Autor: UNESCO. Programa sobre el Hombre y la Biosfera.
Edita: UNESCO
Ano: 2001
Descripción física: 597 p.
ISBN: 9789290891673

Guía de reservas de la biosfera españolas: armonía hombre-naturaleza

Edita: Organismo Autónomo Parques Nacionales
Ano: 2011
Descripción física: 311 p.
Versión electrónica: http://www.magrama.gob.es/es/ceneam/exposiciones-del-ceneam/exposiciones-itinerantes/oapn_mab_guias_rerb_tcm7-191432.pdf

Descubrir el hombre y la naturaleza: Man and Biosphere

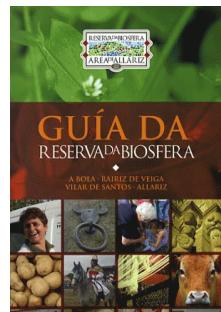
Autor: UNESCO

Edita: EDP Editores

Ano: 2011

Descripción física:
encyclopedia de 8 v.

ISBN: 8467410213

Guía da reserva da biosfera: A Bola, Rairiz de Veiga, Vilar de Santos, Allariz

Edita: Asociación da Reserva da Biosfera Área de Allariz

Ano: 2008

Descripción física:
1 carpeta

LIC Parga-Ladra-Támoga: terras de pedra e auga

Edita: Deputación Provincial de Lugo.

Ano: 2005

Descripción física:
1 v. (159 p.) + 1 DVD.
ISBN: 8481923192

Propuesta de Reserva de Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo

Edita: Asociación de Desenvolvimento Rural Mariñas-Betanzos

Ano: 2012

Descripción física: 266 p.
Versión electrónica:
<http://www.ibader.org/archivos/docs/MEMORIA.pdf>

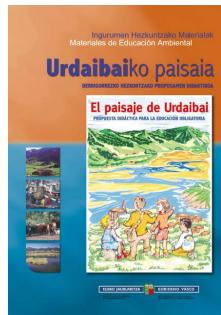
Préstamo de libros

Todos os libros poden solicitarse en préstamo ao Centro de Documentación por un prazo de 15 días (renovables), dispoñendo dun servizo de préstamo postal no caso no que o interesado non poida achegarse á sede do CEIDA a recollelos.

Máis información: 981 630 618 - documentacion@ceida.org

Recursos didácticos online

Nesta sección recóllese unha selección de recursos didácticos que permitirán aos mestres traballar nas aulas. Todos eles recollen diferentes aspectos relacionados coa conservación dos recursos naturais o as reservas da biosfera, e están dispoñibles para a súa descarga a texto completo a través da Rede.

El paisaje de Urdaibai: propuesta didáctica para la educación obligatoria

Edita: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco

Ano: 2004

Descripción física: 1 carpeta.

ISBN: 8445721291

[http://www.ingurumena.ejgv.euskadi.net/r49-434/
es/contenidos/informacion/publicaciones/es_989/
adjuntos/paisaje_urdaibai.pdf](http://www.ingurumena.ejgv.euskadi.net/r49-434/es/contenidos/informacion/publicaciones/es_989/adjuntos/paisaje_urdaibai.pdf)

Disponible exemplar en papel no CEIDA.

Somos biosfera: unidades didácticas

Edita: Reserva de la Biosfera de Gran Canaria

Ano: 2011

Descripción física: 39 p.

[http://somosbiosfera.org/wp-content/
uploads/2012/02/AF2_Unidad_didactica_
somosbiosfera.pdf](http://somosbiosfera.org/wp-content/uploads/2012/02/AF2_Unidad_didactica_somosbiosfera.pdf)

guía de recursos para profesorado

Guía didáctica: educación ambiental para la conservación de la biodiversidad

Autor: Alberto Martínez Villar

Edita: Asociación Ecotopía

Descripción física: 25 p.

http://www.malaga.es/biodiversidad/subidas/archivos/arc_238.pdf

Disponibles outros recursos sobre biodiversidade e conservación en: http://www.malaga.es/biodiversidad/recursos/home.asp#documentos_list

Los enlaces de la vida: guía didáctica

Autor: Argos, Proyectos Educativos

Edita: Argos

Descripción física: 13 p.

http://losenlacesdelavida.fundaciondescubre.es/wp-content/themes/enlacesdelavida/Guia_los_enlaces_vida.pdf

Disponibles outros recursos do proxecto en: <http://losenlacesdelavida.fundaciondescubre.es/descubrela-biodiversidad/>

Proyecto Biofера

Edita: Instituto Nacional de Tecnologías Educativas y de Formación del Profesorado

Descripción física: Unidades didácticas multimedia interactivas, ferramentas e recursos online.

[la-biodiversidad/ http://recursostic.educacion.es/ciencias/biosfera/web/](http://recursostic.educacion.es/ciencias/biosfera/web/)

Biodiversidad: el mosaico de la vida

Autor: Javier Diéguez Uribeondo (coord.)

Edita: Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (FECYT)

Ano: 2011

Descripción física: 151 p.

<http://www.oei.es/salactsi/491929281.pdf>**¿Qué es la biodiversidad?: una publicación para entender su importancia, su valor y los beneficios que nos aporta**

Autor: Alejandro Dorado Nájera

Edita: Fundación Biodiversidad

Ano: 2010

Descripción física: 181 p.

<http://www.fundacion-biodiversidad.es/habladebiodiversidad/pdf/que%20es%20la%20biodiversidad.pdf>**Outros recursos didácticos**

O Centro de Documentación do CEIDA conta cun escritorio virtual onde se recollen unha gran cantidade de recursos didácticos e materiais sobre diferentes temas relacionados coa educación ambiental. O escritorio está dispoñible en:

http://www.netvibes.com/ceidadoc#Recursos_didacticos

Vídeos

Selección de vídeos dispoñibles a través da Rede que se poden emplegar como manterial complementario para traballar nas aulas.

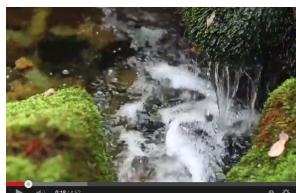
El ser humano y la naturaleza

Edita: Red EuroMaB

Ano: 2014

As reservas da biosfera son lugares cun propósito específico: atopar maneiras eficaces e creativas para que o ser humano e a natureza poidan prosperar xuntos. Este vídeo conta a historia destes lugares, e mostra que unha forma de vida sostible non só é posible, senón que xa está a suceder.

<https://www.youtube.com/watch?v=tHD8IOCFUB0>

Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo

Edita: GDR Mariñas Betanzos

Ano: 2013

Vídeo que nos descubre os principais valores naturais, culturais e patrimoniais da Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo promovida polo Grupo de Desenvolvemento Rural Mariñas Betanzos.

<https://www.youtube.com/watch?v=HDwPptqZaXY>

Aprender a proteger la biodiversidad

Edita: UNESCO

Ano: 2013

Este vídeo aborda o tema da biodiversidade e de como a educación nos pode axudar a entender mellor os seus valores, así como as causas da súa perda.

<https://www.youtube.com/watch?v=RVnkkJaCuRo>

Biodiversidad

Edita: Kutxa Ekogunea

Ano: 2010

Que é a Biodiversidade? Por que é tan importante? Cales son as principais causas da desaparición de especies?

Este vídeo didáctico, dirixido a alumnos de 1º e 2º de ESO, amosa todas as respostas a estas preguntas. Pódense atopar outros recursos didácticos e vídeos na web do proxecto: www.berde-berdea.net

<https://www.youtube.com/watch?v=ryR5uLhUwNU>

Un mundo de biodiversidad

Edita: FAO

Ano: 2012

Vídeo que explica que significa a biodiversidade mediante os materiais grabados en catro países de tres continentes diferentes. A biodiversidade é vital para a produción de alimentos e para a conservación, para que todos nós poidamos desenvolver unha vida sostible.

<https://www.youtube.com/watch?v=MKS-sKe7FNk>

Fonoteca do CEIDA

O Centro de Documentación do CEIDA conta cunha importante colección de películas e documentais en préstamo que están a disposición de todos os centros educativos galegos.

Consulta o catálogo de documentais en: http://documentacion.ceida.org/cgi-bin/koha/opac-search.pl?idx=kw&q=&idx=kw&q=&id=x=kw&q=&limit-yr=&limit=mc-it&type%2Cphr%3AE&SP&limit=&limit=&sort_by=relevance&do=Buscar

Directorio de equipamentos

Os equipamentos de educación ambiental constitúen unha ferramenta para a conservación e a mellora do medio natural, así como un recurso eficaz para a divulgación do valores deste patrimonio. Neste apartado recóllese un directorio dos equipamentos de educación ambiental presentes no territorio da Reserva da Biosfera Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo.

Abegondo

Aula da Natureza de Crendes

Centro interactivo de educación ambiental que conta con diversos paneis interpretativos da fauna e flora do entorno natural da zona. Ademais organiza rutas de sendeirismo guiadas.

Endereço: Lugar Vilar, 86 – Crendes, Abegondo

Teléfono: 981 647 909

Correo electrónico: aula.natureza@abegondo.es

Horario: Sábado e domingo, de 10 a 13.30 h.

Máis información: www.abegondo.es

A Casa das Abellas. Centro de Divulgación Apícola

Centro de visitantes que realiza actividades relacionadas coas abellas, a ecoloxía, o medio ambiente e os saudables produtos das abellas. Realiza obradoiros para a elaboración de mel e cera, e conta cun parque temático exterior con colmeas de observación.

Endereço: Meangos, Abegondo

Teléfono: 630 069 635

Correo electrónico: casadadasbellas@gmail.com

Horario: Aberto para grupos concertados, sábados de 11 a 14 h. e de 16 a 19 h.

Más información: <http://www.casadadasbellas.com/>

Selva Lupi

Centro de educación e divulgación ambiental que realiza todo tipo de actividades, para nenos e adultos, intentando compatibilizalas co coñecemento, respecto e conservación do medio Natural.

Enderezo: Crendes, Abegondo

Teléfono: 981 669 066 – 653 906 060

Correo electrónico: selvalupi@hotmail.com

Más información: www.selvalupi.com

Arteixo *Arteixo*

Aula de Natureza Muíño Vello

Centro de educación ambiental que realiza actividades con fins pedagóxicos e culturais. O seu muíño, un dos máis grandes da zona, conéctase cun tramo de paseo fluvial dentro do medio rural.

Enderezo: Travesía de Arteixo 309- A, Arteixo

Teléfono: 981 600 009 - 981 647 146

Correo electrónico: educacion@arteixo.org

Horario: luns a venres, de 10 a 13 h.

Más información: <http://www.arteixo.org/>

Bergondo *Bergondo*

Albergue Xuvenil de Gandarío

Recinto natural situado á beira da praia de Gandarío, que realiza actividades lúdicas para dar a coñecer aos nenos, a través de experiencias nas que sexan protagonistas, o medio mariño e o patrimonio histórico cultural de diferentes zonas de Galicia.

Endereço: Cornide, 20 - 15167 Bergondo

Teléfono: 981 791 252

Fax: 981 794 217

Correo electrónico: albergue.gandario@xunta.es

Más información: <http://xuventude.xunta.es/albergue-residencia-xuvenil-gandario.html>

Observatorio Ornitológico de Bergondo

Lugar, ao carón do Pazo de Mariñán, onde se poden contemplar as diferentes aves das marismas. Está dotado de binoculares de campo e paneis informativos didácticos para os visitantes non expertos e de tipo técnico para os expertos.

Teléfono: 981 791 252 (Concello)

Apertura permanente

Más información: <http://www.riomandeo.com/>

Betanzos *Betanzos*

Parque do Pasatempo

Parque temático que está distribuído en diferentes áreas que contan con numerosos elementos relativos á cultura universal (elementos naturais, elementos ornamentais e arquitectónicos,...).

Endereço: Rúa Fraga Iribarne, Betanzos.

Teléfono: 981 773 698

Más información: <http://www.betanzos.net>

Cambre *Cambre*

Centro de Interpretación e Recepción de Visitantes do Xacemento Romano

Centro que forma parte da Rede Galega do Patrimonio Arqueolóxico.

Ofrece unha explicación exhaustiva non só dos restos conservados, tamén da romanización en Galicia, co obxectivo de mostrar unha interpretación das relacións económicas, humanas e sociais da vida na época romana.

Enderezo: Praza do Mosteiro, 1 – Cambre

Teléfono: 981 656 217

Fax: 981 675 969

Correo electrónico: museo@cambre.org

Horario: luns a venres, de 11 a 14 h. e 17 a 20 h. Sábado e domingo, de 11 a 14 h.

Máis información: <http://www.cambre.org>

Carral *Carral*

Eco-museo Costa da Égoa

Constituído por catorce muíños de auga e unha central hidroeléctrica, o Eco-Museu da Costa de Égoa pretende mostrar a beleza do seu entorno natural, moi ben preservado, así como os seus carácterres tecnolóxicos e históricos.

Enderezo: Estrada N-550, Carral

Teléfono: 981 672 580 - 981 613 520

Fax: 981 672 581

Correo electrónico: educacion@concellocarral.com

Horario: Aberto para grupos concertados.

Máis información: <http://www.concellocarral.com/index.php?id=98>

Coirós-Betanzos *Coirós-Betanzos*

Aula da Natureza de Chelo

Equipada cunha interesante exposición permanente sobre o río e a auga, nela pódese aprender todo sobre a fauna e flora da conca, o funcionamento dun muíño ou os diferentes usos da auga.

Enderezo: Azud de Chelo, Chelo, Coirós

Teléfono: 981 796 088

Correo electrónico: omix@coiros.es

Horario: Ata o 31 de agosto, de martes a venres, de 10 a 13 h. e de 16 a 19 h., sábados e domingos de 10 a 13 h. e de 16 a 20 h. Luns e festivos pechado.

Máis información: <http://www.coiros.es/>

Culleredo

Aula da Natureza Juan Lambeye

Centro de educación ambiental, que realiza visitas ao Xardín Botánico "Ría do Burgo" e que leva a cabo actividades medio ambientais e culturais.

Endereço: Xardín Botánico do Burgo, Avda. Juan Carlos s/n, Culleredo

Teléfono: 981 665 597

Horario: luns a venres, de 18 a 21 h., sábados de 11 a 13.30 h. e de 18 a 21 h.

Máis información: <http://www.culleredo.es/es/node/88>

Museo dos Muíños de Acea da Ama

Museo que recolle todos os elementos necesarios para coñecer o mundo dos muíños e o seu labor no medio rural, e introducirse nunha experiencia chea de tradición galega.

Endereço: Acea da Ama, O Burgo, Culleredo

Teléfono: 981 665 597

Horario: Aberto para grupos concertados

Correo electrónico: servizosmultiples@gmail.com

Curtis

Centro de Formación e Interpretación dos valores etnográficos do Mandeo

Centro de interpretación situado no medio do bosque, que nos ensina o máis importante e destacado da paisaxe que o rodea.

Endereço: Acceso ao paseo fluvial, Teixeiro, Curtis

Teléfono: 981 789 589

Correo electrónico: centroetnografico.teixeiro@yahoo.es

Horario: De martes a venres, de 10 a 13 h. e de 16 a 19 h., sábados e domingos de 10 a 13 h. Luns e festivos pechado.

Oleiros

Aula do Mar. Centro de Recepción de Visitantes do Monumento Natural Costa Dexo-Serantes

Antiga casa do fareiro dedicada á recepción de visitantes que desexen coñecer o monumento natural costa Dexo-Serantes, chea de paisaxes con cantís. Alberga unha exposición interpretativa permanente, distribuída en dúas salas e dous miradoiros, un laboratorio, áreas para a proxección de audiovisuais, ampla terraza e puntos de observación ornitolóxica.

Enderezo: Mera, Oleiros

Teléfono: 981 630 618

Horario: Aberto para grupos concertados

Máis información:

<http://www.ceida.org/costadexo/index.php/centro-de-visitantes.html>

CEIDA - Centro de Extensión Universitaria de Divulgación Ambiental de Galicia

Centro de referencia para a educación ambiental en Galicia. Promove a educación ambiental en todos os sectores sociais, así como o intercambio científico e cultural, traballando na procura de solucións aos problemas ambientais e fomentando as boas prácticas cidadás neste eido.

Enderezo: Castelo de Santa Cruz, s/n

Teléfono: 981 630 618

Horario: Outubro-marzo: de luns a venres, de 9 a 14 h. e sábados de 11 a 14 h.

Abril-Setembro: de luns a venres, de 10 a 14 h. e de 17 a 20 h., e sábados de 11 a 14 h.

Correo electrónico: educacion@ceida.org

Máis información:

<http://www.ceida.org>

Paderne *Paderne*

Observatorio Ornitológico de Paderne

Lugar que permite a observación de aves dotado de binoculares de campo e paneis informativos didácticos para os visitantes non expertos e de tipo técnico para os expertos.

Teléfono: 981 797 001 (Concello)

Apertura permanente

Máis información: <http://www.riomandeo.com/>

Sobrado dos Monxes *Sobrado dos Monxes*

Granxa-Escola Casa do Queixo

Complexo inmerso en plena natureza formado por unha Granxa-Escola, un zoo de animais domésticos, un museo do queixo, una fábrica de queixos..., en definitiva, un espazo natural no que aprender divertíndose e saboreando os manxares más autóctonos da gastronomía galega.

Enderezo: Casal de Abaixo, 2 – Grixalba, Sobrado dos Monxes

Teléfonos: 981 195 729 - 650 955 265 - 650 955 260

Correo electrónico: info@casadoqueixo.com

Horario: Aberto para grupos concertados, de luns a domingo, de 10.30 a 17 h.

Máis información: <http://www.casadoqueixo.com/>

Máis información sobre a Reserva

Grupo de Desenvolvemento Rural
Mariñas-Betanzos.

Entidade Xestora da Reserva da Biosfera
Mariñas Coruñesas e Terras do Mandeo.

Endereço: Lugar de San Marcos, s/n - 15318 Abegondo

Horario:

- Inverno (16/09 ó 15/06): de luns a xoves de 8 a 15 h. e de 16 a 18.30 h.
- Venres de 8 a 15 h.
- Verán: (16/06 ó 15/09) de luns a venres de 8 a 15 h.

Teléfono: 981 669 541

Correo-e: info@marinasbetanzos.org

Web: <http://www.marinasbetanzos.org/>

<https://www.facebook.com/ADR.MARINASBETANZOS>

@MARINASBETANZOS <https://twitter.com/MARINASBETANZOS>